

Palmira NAVICKAITĖ

LIUDIJIMAI IŠ ATŠIAURIOS ŠALIES*

TESTIMONIES FROM A SEVERE COUNTRY. PART II

A few more pages from the testimonies of Palmyra NAVICKAITĖ (1932–2017), who was deported with her family to the Altay region in Russia in 1949, and returned to Lithuania in 1958. The first part of her memoirs was published in the last issue of Krantai magazine in 2018. These extracts are introduced here by her friend, the geographer and writer Vytautas NARBUTAS.

Skaitau Palmyros dovanotą sąsiuvinį „Su šuneliu viršelyje, kuris saugo mano žodelius“ ir jos prieraišą: „Kaip gera rašyti žodį Vilnius“.

Tie jos ranka prirašyti puslapiai alsuoja visuotiniu Tėvynės net ne ilgesiu, o visą laiką buvimu su ja, su savo tėviške.

*Kas, sakyk, ištaršė
Tavo šilko plaukus?
Ar tai buvo vėtra rudenio laukuos?
Šiandien parašysiu
Tau trumputį laišką
apie mūsų laimę Tėviškės namuos.*

SAJANAI

*Sugrižau, nes Tave aš mylėjau,
mano Tėvyne, mano miela,
o sugrižti ilgai negalėjau –
tik sapnuose regėjau Tave.*

*Paukščiai sukos virš kalnų aukštųjų,
o aš jiems pavydėjau sparnų.
Nebijočiau Sajanų baltųjų,
skrisčiau Tėviškėn sniegų keliu.*

*Jie spindėjo spalvom nuostabiausiom,
pasirodžius pašvaistei nakčia, –
tai Šiaurinė nuo dangaus ligi žemės
išdažydavo taigą slapčia.*

*Suspindėdavo ji netikėtai:
jos stulpai gražiai švietė – gelsvai
ir žydrai, mėlynai, violetiškai tamsiai
ir žaliai, raudonai.*

*Mes sustoję stebėdavom tyliai
ir sakydavom: „Dega, jau šiaurės neliks“.
O Sajana, šalti ir didingi,
nepaguosdavo vargšės širdies.*

*O dabar aš namie! Nieko geriau negali būti.
Mano Gimtinė – lyg taškelis pasaulyje, bet kaip Saulė ji
šviečia man ilgame kely.*

*Gimtųjų namų trauka milžiniška – tiems, kas juos turėjo
ir buvo labai mylimi.*

*O mane mylėjo Tėveliai, brolis, teta, kaimo vaikeliai.
Piktas žąsinas, šuo ir dideli mylimi arkliai. O ir upelis. Tai
buvo kaimė. Jau 1944-ųjų rugpjūčio 28-ąją Mamytė pakinkė
arklius ir trylikametę mane išvežė į Vilnių pas Tetą.*

Palmyra, Mindaugas ir jų mama Elena Navickienė. 1959.
Šeimos archyvas

* Tęsinys. Pradžia 2018 metų 4 numeryje.

Ji, Palmyra, negali atsidžiaugti savo senuoju namu Širvintose:

*Kokia žiema!
Be šalčių, sniego, vėjų.
Darželyje slapčia
primulės pražydėjo.*

*Sodelyje tylu,
ir senas namas snaudžia.
Ir mėnuo žiedeliu
gražias svajones audžia...*

*Papuošiu aš tave,
senuk, tu mano,
gražiausia trispalve
16-tos vasario.*

Ir pavasarį atnešusiu gandru džiaugiasi:

*Jau sugrįžai,
gražuoli ilgakoji!*

*Ir varlinėji ramiai
papelėj.*

*Štandien 23-ioji kovo,
ir kur plasnojai taip ilgai?*

*Raudonas snapas, –
sijonėlis juodas,
ir marškinėliai taip balti, –
tu toks gražus
gimtinėn parsiskridai.*

*Ar nežinai, –
tu mūsų mylimas seniai.*

ARKLIUI, MIELAM VISADA

*Kas sukūrė tave,
tokį didelį, gražų
ir gerą?*

*Galingą iš senos praeities.
Tu veži, tu neši, tu bėgi
ir tyli...*

*Tu retokai sužvengi,
taip tyliai, ramiai.
Tavo akys atspindi
šaltinį ar ežerą, dangų,
o svarbiausia – gerumą širdies.
(Anastasinas – mūsų kaimas)*

Širdyje tiek meilės, kad Palmyra nori kalbėti eilėmis. Meilė ir užuojauta viskam, kas gyva, kas surišta tomis pačiomis likimo gijomis, lydėjo ją ir Lietuvoje, ir Anastasino sniegunuose. Jai gaila ir prie upelio mirusios laputės, ir meškučio, ir mielųjų miške nupjautus rąstus tempiančių arklių.

Jos užuojautos užteko net ir piktiems, jai pačiai bloga linkintiems žmonėms. Apie tai dar vienas Palmyros vaizdelis – „Ripidi“.

RIPIDI

Tai žmogaus vardas Sajanuose. Nežinojom net jo tautybės. Gal graikas ar koks persas, atklydęs iš seniau. Bet durnavotas. Aukštas. Didelio veido. Nemažų pikty akių. Lenkta nosim ir gerokai storomis lūpomis. Tamsaus gymio. Žodžiu, красавчик. Juodi juodi plaukai. Tikriausiai graikas. Mūsų meistras.

Kai man suėjo aštuoniolika, pradėjo mane krapštyt iš jau priprasto darbo – švietimo kadilu miškų krovimo darbams. Su žmonėmis buvau supratas. Jie prašė viršininko, kad mane paliktų ditbti kartu. Aš ne tik šviečiau, bet sukurdavau laužą tarp štabelių ir visą naktį jį kurstydavau. Kol grįždavo mašinos, iškrovusios mišką prie upelio ar žiemą tiesiog ant ledo, žmonės galėjo šildytis šalia laužo. Dar išbuvau ir dirbau ligi gegužio.

Mano liūdesiui, pavasarį mirė mūsų gerasis kaimelio viršininkas Popovas, 33 metų. Jis buvo seniai čia atitremtų tėvų sūnus. Akivaizdu, dori ir geri buvo jo Tėvai. Todėl ir jis buvo geras. Turėjo žmoną ir du sūnelius.

Naujas viršininkas greit suodė mano metus ir pervedė dirbti pas Ripidį.

Visa brigada dirbo ant Spirimo upės kranto. Nemaža aikštė. Traktorius vilko iš kalnų nupjautus medžius, su visomis išsikerojusiomis šakomis. Numesdavo aikštės vidury, o mes turėjom spėti apgenėti. Jaunas vokietukas (tėvai iš Pavolgio) su elektriniu pjūklų skersuodavo medžius po 5–6 metrus ilgio, jau apgenėtą medį.

Elektros stotis ir „lebiodka“ atgabeno amerikoniai. Tik palaiptu. Miško brigados dar pjovė ir leido medžius rankiniais ilgais pjūklais. Po kelerių metų net savo „Zylus“ – miškovežės atvežė į mūsų taigą. „Stengėsi“. Tas vokietukas buvo geras vaikinys. Kur storos pušų šakos, jis man jas nupjaudavo. Matė, kaip sunku genėti kirviu.

Iki 12 val. mano rankelės paraudo ir biski skaudėjo. Dar nemokejau gerai iš inercijos kirsti.

Ripidi vis sukiojosi netoliese ir žėrė man: Литовская белоручка, ничего неумеешь („Ak, lietuve, ak, baltaranke, tu nieko nemoki“). Nueina toliau ir vėl grįžta: Скорей, скорей, изнеженка (Vikriau, vikriau, išlepėle!). Pagaliau vokietukas papuko:

Уматывай, а то как заеду пилой по хорошему месту! (Mauk iš čia, nes kai tvosiu pjūklą per gerą vietą!) Ripidi pasitraukė.

Sulaukėm 12 val. Pietūs. Susėdom ant apvalytų rąstų ir geriam iš bonkių pieną su duona. Labai skanu. Ripidi su mumis nesėdo. Nuėjo truputį įkalnėn. Kur ne kur likę kelmai. Prisiglaudė už mažo krūmiuko ir nusprendė numigti išsidrėbęs atokaitoje. Galvą slėpė už krūmelio.

Stebėjau savo persekiotoją. Staiga pašoko, rėkdamas žvėries balsu, ir rankom ginas. Pasirodo, užkliudė laukines bites. Sugėlė jam veidą, lūpas, kaklą. Atbėgo pas mus. Staigiai sutinęs. Nešiodavau dar iš Lietuvos šilko skarytę. Skubiai nubėgau upelin, sumirkiau šaltam vandenėly (kalnų upės šaltos) ir pridėjau kompresą prie pikto žmogaus mordačiko. Ripidi verkė iš skausmo. O vokietukas nusišiepė ir pasakė, kad Dievas Ripidį nubaudęs už mane, nes persekiojo vis pabardamas.

Gerai, kad Ripidi biski paverkė, kad nenugaišo. Žinojau, buvo atsitikimas, kad sugeltas arklys nugaišo.

Iš Palmyros Navickaitės užrašų sąsiuvinio parinko Vytautas NARBUTAS